

Om meer inzicht te krijgen in de opinie van landbouwers over de toepasbaarheid van bodemverbeterende praktijken op hun bedrijf werden landbouwers in 24 Europese regio's bevroegd. ILVO verzamelde en analyseerde de Vlaamse gegevens en kwam tot enkele opmerkelijke conclusies. In de zomer van 2013 werd een groot-schalige enquête verstuurd naar iets minder dan 4000 landbouwers in Vlaanderen. De enquêtes waren gericht naar 3 specifieke doelgroepen: akkerbouwers in de leemstreek, melkveehouders in de Kempen en gemengde bedrijven groen-

.....

**Alleen zij die niet-kerende
grondbewerking toepassen
lijken echt overtuigd dat dit
erosie vermindert.**

.....

ten-varkens in de regio Roeselare. Deze regio's en sectoren hebben vaak te maken met problemen zoals bodemerosie, een laag organischestofgehalte en enge teeltrotaties. In elke regio werden samen met adviseurs en experts een aantal praktijken vooropgesteld die landbouwers kunnen toepassen om deze problemen tegen te gaan (tabel 1). De vragen in de enquête waren erop gericht meer inzicht te krijgen in wat landbouwers verhindert of juist motiveert bij het toepassen ervan.

In welke mate worden deze praktijken momenteel toegepast?

Tabel 1 geeft het percentage landbouwers per regio/sector weer dat aangaf een bepaalde praktijk op minstens één van zijn percelen toe te passen. Groenbedekkers worden door nagenoeg alle landbouwers ingezaaid, onafhankelijk van de regio of sector. Niet-kerende grondbewerking (NKG), het inwerken van stro en de teelt van gras-klaver worden slechts beperkt toegepast. Compost gebruikt men nagenoeg niet, ondanks de bewezen positieve invloed op bodemkwaliteit.

Wat denken de landbouwers ervan?

De wetenschappelijk aangetoonde voordelen van de bevroagde praktijken zijn doorgaans bekend bij de landbouwers, ook bij de landbouwers die ze niet toepassen. Stalmest wordt ervaren als een uiterst waardevol product als het op bodemorganische stof en -structuur

SPANNEN WE ONS GENOEG IN VOOR EEN BETERE BODEM?

Er wordt sterk ingezet op bodemverbeterende praktijken omdat zij bodemdegradatie als gevolg van intensieve landbouw kunnen tegengaan. Sommige van deze praktijken, zoals het gebruik van groenbedekkers, worden ondertussen op grote schaal toegepast. Waarom is dit niet het geval voor niet-kerende grondbewerking en het toedienen van compost? — *Jo Bijttebier & Greet Ruyschaert, ILVO*

aankomt. Ook het inwerken van stro en het gebruik van compost worden beschouwd als bodemverbeterende maat-

regelen. Groenbedekkers worden eveneens erkend voor hun waarde in de strijd tegen nitraatuitspoeling en erosie.

Enigszins verrassend is de beperkte erkenning van NKG in de strijd tegen erosie. Zowel de akkerbouwers in de leemstreek als de West-Vlaamse groentetelers associëren niet-kerend werken wel met het verminderen van erosie. Op basis van de wetenschappelijke consensus dat NKG heel effectief is in de strijd tegen erosie, hadden we een hogere score verwacht. Alleen zij die NKG toepassen lijken er echt van overtuigd dat de techniek erosie vermindert. Verdere sensibilisering lijkt dus noodzakelijk.

Zijn er verschillen tussen regio's en sectoren?

Tabel 1 toont dat, ondanks de erkenning dat ze goed zijn voor de bodem, enkele praktijken slechts in beperkte mate ingang vinden op de Vlaamse bedrijven.

Tabel 1 Resultaten van de enquête over de toepasbaarheid van bodemverbeterende maatregelen
- Bron: ILVO 2014

Toegepaste landbouwpraktijk	Akkerbouwer (%)	Melkveehouders (%)	Gemengd varkens-groenten (%)
	Leemstreek	Kempen	Regio Roeselare
Niet-kerende bodembewerking	23	18	26
Groenbedekkers	87	92	95
Mais afwisselen met gras	-	67	-
Mais afwisselen met gras-klaver	-	21	-
Teeltrotatie met granen	-	-	66
Grondruil	-	-	35
Stalmest	67	-	58
Compost	7	-	0
Inwerken van stro	32	-	-

% = percentage van de landbouwers dat de techniek toepast per regio; - = niet bevroegd

Bepaalde knelpunten zijn erg uitgesproken en onafhankelijk van de regio en de sector. De overtuiging dat NKG leidt tot meer onkruid is een algemeen voorkomende drempel. De lage beschikbaarheid van compost, in tegenstelling tot de gemakkelijke toegang tot mengmest, en het gebrek aan ervaring met compost leiden er mede toe dat deze techniek niet vaak wordt toegepast. Goede prijzen voor stro maken het inwerken minder aantrekkelijk en het gebruik van stalmest wordt dan als waardig alternatief beschouwd

maïs doorbreken door af te wisselen met tijdelijk grasland een hogere maïsofbrengst oplevert. Melkveehouders zijn ook overtuigd dat een groenbedekker tussen opeenvolgende maïsteelten de opbrengst kan verhogen. Toch associëren ze geen van de andere praktijken rechtstreeks met een verhoging van de opbrengst. In het geval van NKG zijn het vooral landbouwers die deze techniek niet toepassen die lagere opbrengsten vrezten. Uit de analyse van de langetermijnpercelen in Europa door Catch-C en

Zowel biofysische, economische, wetgevende maar ook sociale voor- en nadelen worden tegenover elkaar afgewogen. Inzicht hierin laat toe gerichtere stimulerende maatregelen te ontwikkelen voor een bepaalde regio of sector. De studie toont aan dat subsidies, zoals die voor niet-kerende bodembewerking, vaak onvoldoende zijn om een bepaalde praktijk aantrekkelijker te maken. Eerst moeten andere drempels worden overwonnen. In sommige gevallen is een betere informatiedoorstroming van groot belang. Zo zijn de akkerbouwers nog onvoldoende overtuigd van de erosiebestrijdende waarde van NKG en zijn ze duidelijk bezorgd over de kwaliteit van compost, ondanks het bestaan van kwaliteitslabels. Anderzijds voelen landbouwers zich voor sommige praktijken niet gestimuleerd door voorlichters of door het onderwijs. Gezien het belang dat landbouwers hechten aan hun mening, is afstemming met deze actoren nodig. Landbouwers geven aan rekening te houden met resultaten van proefvelden, maar ook met de mening van collega-landbouwers. Daarom is de mogelijkheid tot het uitwisselen van ervaring met landbouwers die de techniek wel al toepassen belangrijk. Zij kunnen dan aangeven hoe men ongewenste effecten kan vermijden of ze kunnen bepaalde misvattingen die leven bij landbouwers die de praktijk niet toepassen ontkrachten. Breed ervaren knelpunten kunnen dan weer de aanleiding zijn voor verder onderzoek en innovatie. Een voorbeeld hiervan is het probleem van onkruiddruk bij het toepassen van NKG. ■

Zaaien in combinatie met niet-kerende grondbewerking spaart zowel de bodem als energie.

om het gehalte aan organische stof in de bodem te verhogen. Enkele knelpunten kwamen niet in elke regio/sector aan bod. Zo lijken vooral de akkerbouwers onzeker over de kwaliteit en samenstelling van de compost. Ook de verbouwde teelten spelen een rol. Zo is voor de akkerbouwers niet-kerend werken na de teelt van aardappelen interessant omdat achterblijvende aardappelknolletjes op die manier sneller doodvriezen in de winter. Groenteteelers zien niet-kerend werken vaak niet verenigbaar met intensieve groenteteelt. In de melkveehouderij, waar maïs vaak wordt voorafgegaan door Italiaans raaigras, verkiest men vaak dit gras onder te werken door te ploegen. Een nadeel van niet-kerende bodembewerking is inderdaad dat gras, zonder de inzet van glyfosaat, moeilijker te vernietigen is.

Betere bodem, hogere opbrengst?

De landbouwers die de enquête invulden zijn van mening dat monocultuur van

uit bevindingen in Vlaanderen blijkt inderdaad dat dit risico reëel is. In Vlaanderen is er een consensus dat er meer aandacht moet zijn voor het opbreken van storende lagen. Bij groenbedekkers verwacht men dan weer geen hogere opbrengsten, maar ze worden wel geassocieerd met hogere kosten. In dergelijke gevallen kunnen subsidies soelaas brengen. Het verkopen van stro wordt als economisch interessanter ervaren dan het inwerken ervan. Bij niet-kerend werken zijn de meningen over de kosten verdeeld. Enerzijds kan er op brandstof worden bespaard, maar anderzijds leeft ook de vrees dat deze besparing tenietgedaan kan worden door hogere kosten voor herbiciden en door lagere gewasopbrengsten.

Hoe stimuleren?

De resultaten van de bevraging tonen aan dat de overtuigingen die landbouwers ervan weerhouden om bodemverbeterende praktijken toe te passen divers zijn.

Deze studie kadert in het Europese project Catch-C (*Compatibility of Agricultural Management Practices and Types of Farming in the EU to enhance Climate Change Mitigation and Soil Health*). Ook in 7 andere Europese landen werden enquêtes uitgevoerd. Binnenkort krijgen we ook op Europees niveau een zicht op de toepassing van verschillende praktijken en de belangrijkste drijfveren en barrières die landbouwers ondervinden bij de implementatie ervan.

Dit is het vierde artikel in een reeks met bijdragen over bodemvruchtbaarheid door wetenschappers van het ILVO.